E N T O D O A M A R Y S E R V I R

Serie Levensliederen

Graag, lieve mensen, wil ik jullie vanochtend in de serie levensliederen, iets vertellen over mijn levenslied. Ik heb dit voor het eerst horen zingen in juli 2008, tijdens de uitvaart, in deze Dominicus, van de destijds alombekende pater van Kilsdonk. Hij was na zijn pensioen als studentenpastor een steunpilaar van deze gemeente geworden, had aan de uitgang van onze kerk duizenden handen geschud. Hij werd die dag uitgedragen door een groep ordegenoten, Jezuïeten, die samen heel indrukwekkend het *En todo amar y servir* zongen: In alles liefhebben en dienen. Want dat had Jan van Kilsdonk gedaan. Hij had liefgehad en gediend: als pastor in de Amsterdamse Studentenecclesia, later steeds meer als pastor van homoseksuele jongeren hier in de stad. Van hen had hij er meer dan honderd aan aids zien overlijden en hen in het ondergaan van dat wrede lot bijgestaan.

En todo amar y servir werd op zijn uitvaart ook gezongen omdat het zoiets is als het lijflied van de Jezuïeten. De tekst is een citaat uit de Geestelijke Oefeningen, het retraite handboek van Ignatius van Loyola, hun stichter, dat deze tijdens zijn bekering, vijfhonderd jaar geleden, geschreven heeft. Ik heb deze Geestelijke Oefeningen, een retraite van maar liefst 30 dagen, als aspirant-Jezuïet vroeger ook een keer gedaan. Wat ik me van die zware opgave vooral herinner is de meditatie die ik op de 30e dag mocht doen en die de naam draagt: ‘Beschouwing om de liefde te verkrijgen’. Na al de vaak diepgravende overdenkingen die ik 29 dagen lang voor de kiezen had gekregen, werd mij tenslotte als in een soort samenvatting gevraagd de liefde tot mijn belangrijkste levensregel te maken: *En todo amar y servir*, dus In alles liefhebben en dienen. Daar gaat het om in het leven. Tot dat inzicht wilde die grote retraite me brengen. Liefde, liefhebben is immers God zelf, weten we door de evangelist Johannes. Wat kan een mens dus beter doen dan de Liefde tot centrum van zijn of haar bestaan maken ? Maar dan wel en todo, in alles: in alle omstandigheden, bij alle vreugde, alle ellende, als het goed en ook als het helemaal niet goed met je gaat. En naast amar staat niet alleen dit en todo, maar ook - en nog belangrijker - y servir: en dienen: zorg ervoor dat je dienend liefhebt, niet met je eigen ego maar met de ander als centrum, de ander die niet alleen jouw liefde maar ook jouw hulp nodig heeft.

Liefde begint vaak, heel prettig, met verliefd zijn, maar liefde is pas echt liefde wanneer de ogen van de ander ook een vraag om hulp uitstralen. Liefhebben en helpen - amar y servir - horen bij elkaar als broer en zus, en vraag vooral niet wie broer is en wie zus…Wanneer je niet persoonlijk maar als lid van een gemeenschap wordt aangesproken, is liefde zelfs in de eerste plaats hulp, daadwerkelijke liefde. Dat ervaren we deze tijd weer door het hulpgeroep van asielzoekers en oorlogsslachtoffers. Bij de ontelbare liefdadigheidsinstanties van radio, TV, onze brievenbus of hier in de kerk, zijn servir en amar één. Die daadwerkelijke liefde is vaak niet gemakkelijk of zelfs pijnlijk onmogelijk. Maar we beseffen allemaal dat liefde geen ware liefde zijn kan zonder dienstbetoon.

Ik heb de ‘beschouwing om de liefde te verkrijgen’ uit Ignatius’ Geestelijke Oefeningen nooit vergeten, en ik ben zeker niet de enige: voor veel mensen is het een soort levensdevies geworden. En je hoeft geen retraite gedaan te hebben om dit *En todo amar y servir* in je mee te dragen. De muziek zal daar natuurlijk het nodige aan bijdragen. Dankzij die Taizé-achtige compositie is dit eeuwenoude levensdevies ook een levenslied kunnen worden dat over de gehele wereld populariteit geniet. Voor veel mensen behelst die korte tekst een soort samenvatting van wat iedere godsdienst en ook wij hier in de Dominicus willen nastreven.

Het klinkt bijna te mooi, te simpel. Liefde is natuurlijk een woord waarvan, zoals van alle belangrijke woorden, gemakkelijk misbruik gemaakt kan worden. Daar moeten wij toch maar niet te bang voor zijn. Laten wij vooral het mooiste gebruik van het woord hoog houden: ons levensmysterie God noemen én Liefde: Liefde dus niet als eigenschap van God maar als zijn wezen. Dat doet ons beter beseffen dat God niet alleen buiten ons leeft, zodat wij tot Hem of Haar kunnen bidden, maar ook in ons: liefde is immers het diepste verlangen van ons allemaal, in feite het stille verlangen van de gehele schepping. Daarom vieren en zingen we hier met Pinksteren dat Gods Heilige Geest de gehele aarde en alles wat bestaat met liefde bezielt. Veel meer nog dan ons verstand, onze Rede, moet de liefde de wereld verder helpen. Het moet vooral ook zoiets als liefde zijn, denk ik, die ons deze tijd pas echt dingen doet inzien die redelijke mensen eeuwen lang niet wilden inzien, droevige en vaak onmenselijke kortzichtigheden van onze voorouders waar wij nu mee willen afrekenen: denk aan kolonialisme, aan racisme, aan de achterstelling van vrouwen, aan homohaat.

Ik voel dan ook veel instemming met geleerden - want die zijn er - (denk aan Teilhard de Chardin) die liefde zien als het hoogtepunt, of zelfs als het doel van de evolutie. Het mysterie van dat alles gaat ons natuurlijk helemaal te boven en te buiten, maar is, hoe dan ook, een werkelijkheid die te maken moet hebben met ons geloof dat zegt: God is Liefde. Liefde is God in ons. Paulus heeft daarover het prachtige loflied geschreven dat we zojuist gezongen hebben. ‘Liefde is ruimte geven, tijd laten, goedheid, geduld, liefde is niet kleinzielig, niet belust op zichzelf.’ Dat terecht overbekende lied bezingt de liefde als een

gave die in onze menselijke geest zetelt. Onze christelijke kerken hebben, jammer genoeg, net als Paulus, vooral oog gehad voor die uitingen van geestelijke liefde. Maar wij zijn mensen met een lichaam dat ook liefheeft.

Daar hebben niet-christelijke godsdiensten vaak meer oog voor dan het Christendom. Ook de Islam. Daarom luisterden we daarnet naar een loflied op de lichamelijke liefde dat zeven eeuwen geleden geschreven werd door de moslim mysticus Rumi: 'O Liefde, jij die weet hoe je wijn moet schenken in de kelk van het lichaam, vorm geeft aan de gezichten van Turken, Europeanen en mensen uit Zanzibar, geef me een glas van jouw wijn.' Rumi verkondigt in zijn vervoering dat 'de manier waarop je de liefde bedrijft de manier is waarop God met je zal zijn'. Voor hem is theologie niet alleen wetenschap maar ook erotiek en het is goed dat wij als Christenen de laatste halve eeuw ook meer oog en gevoel hebben gekregen voor een theologie die lichamelijke liefde serieus neemt.

Eigenlijk is dat ook niet meer dan logisch: waarvoor anders is er een geest in ons en in onze gemeenschap dan om het lichaam te dienen, het te ontwikkelen, mooi te maken, alle mogelijkheden van lichaam en materie een kans te geven, in sport, kunst, wetenschap? 'Make Love, not war' - liefde, geen oorlog - de kreet van protest die tijdens de Vietnamoorlog in de jaren zestig, zeventig, de wereld rond ging, vertolkt even nadrukkelijk als oorspronkelijk de kern van alle menselijke moraal. Seksualiteit is immers de oorsprong van alle leven en de blijvende, stuwende kracht ervan. Om die oerkracht in ons te beschermen, heeft de natuur haar omgeven met schaamte, maar hoe jammer is het dat wij die schaamte te vaak dreigen te verwarren met verboden. Jammer ook dat het Christendom daarin zo'n grote rol gespeeld heeft. In de liefde gaat het immers, aan schaamte voorbij, om iets totaal anders: om herkenning, om verbondenheid, om eenheid.

Wanneer we dat niet genoeg beseffen, krijgen we te maken met de tegenspeler van de liefde, de vijand van alles wat goed, mooi en één is in deze wereld: met angst, haat, jalousie, egoïsme, oorlog en geweld… Vroeger spraken we over de duivel die de strijd aangaat met God die Liefde is, en over erfzonde om te zeggen dat wij mensen die twee mogelijkheden in ons hebben: Goed en kwaad, liefde en liefdeloosheid die een voortdurende strijd met elkaar voeren, in ons, in onze wereld. Dat is de droeve boodschap die we elkaar nog altijd vertellen moeten. De Blijde Boodschap blijft gelukkig dat we tussen die twee mogen en kunnen kiezen. Dat we, met andere woorden, vrij zijn, vrij kunnen worden om lief te hebben.….

Luister weer naar Johannes die in zijn eerste brief zegt: 'Als we elkaar liefhebben, blijft God in ons en is zijn liefde in ons ten volle werkelijkheid geworden.' (1 Joh. 4, 12). Hier in de Dominicus of in welke kerk dan ook samen zingen dat 'God Liefde is', betekent dat wij bij elkaar herkenning en geborgenheid willen vinden, en dat wij door het samenzijn hier ons leven mooier, dieper en waarachtiger willen maken. Voor dat Godsgeschenk zeggen we iedere week ook weer samen symbolisch, ritueel dank door het delen van brood en wijn. Wat een weldaad kan ook dat zijn!

Tenslotte dit: een met overtuiging gezongen *En todo amar y servir* kan ons nog iets anders leren, en ook dat hoorden we Rumi nadrukkelijk formuleren: 'Voor mensen die liefhebben', zegt hij, 'is er maar één godsdienst, één geloof in de ENE die niet kan worden beschreven.' En hij gaat verder: 'Dit is wat ik ben: nu eens in het verborgene, dan weer openlijk, soms een gelovige Moslim, dan een Jood, of een Christen, in staat met ieder hart overeen te stemmen.' Ik vind dat een hartverwarmende, inspirerende uitspraak. Niet dat ik van geloof wil veranderen, maar wanneer ik echt in contact kom met een Jood of een Moslim, voel ik me soms ook Jood of Moslim. Maar ik wil, net al de meesten van ons hier, gewoon Christen blijven. Dat is de mooie, inspirerende godsdienst waarin ik ben opgegroeid en waaraan ik heel veel te danken heb. Maar ik besef dat andere mensen met evenveel recht hetzelfde over hun godsdienst kunnen zeggen. Ik voel me niets meer of beter dan Joden of Moslims of andere oprechte Godsgelovigen, of dan mensen die niet in God geloven. Ik geloof in de godsdienst, of liever de Dienst van de Liefde, die vele gedaantes kan aannemen. Paus Franciscus spreekt als in een visioen over 'fratelli tutti': allemaal broeders van elkaar….Alleen als broeders en zusters, juist ook met verschillende geloven en levensbeschouwingen, zijn we in staat samen gelukkige mensen te zijn, en kunnen we ook samen oplossingen zoeken en vinden voor de grote problemen van onze tijd - voor een veranderend klimaat, voor de stroom van vluchtelingen die geborgenheid zoeken, voor nieuwe oorlogsdreigingen.

Het hartstochtelijk betoog van Rumi over liefde die boven alle geloof, alle hoop uitgaat eindigt dan ook zo:
'Als je een waarachtig mens bent,
Zet dan alles op het spel voor Liefde.'

We hebben straks gehoord dat hij aan die aansporing, heel uitdagend, deze woorden toevoegt: 'Als je dat niet doet, verlaat dan deze ruimte….'
Zo ver kan en wil ik vandaag niet gaan. In de Dominicus zeg ik liever met Johannes:
Kindertjes, bemint elkaar !

Henk Hillenaar

We lazen Rumi (fragmenten)
Henk Hillenaar is bereikbaar via lt@dominicusamsterdam.nl' ('tav Henk Hillenaar')